

Cirkulärnr: 16:37
Diariernr: 16/03618
P-cirknr: 16-2:20
Nyckelord: Arbetsdomstolen, AD, arbetsrätt, arbetstid,
kollektivavtal, rast, måltidsuppehåll
Handläggare: Johanna Read Hilmarsdottir
Avdelning: Avdelningen för arbetsgivarpolitik
Sektion/Enhet: Arbetsrättssektionen
Datum: 2016-06-21
Mottagare: Kommunstyrelsen
Landstingsstyrelsen
Regionstyrelsen
Medlem i Pacta
Arbetsgivarpolitik
Rubrik: Arbetsdomstolens dom 2016 nr. 35 om byte av rast mot
måltidsuppehåll på annan tid än vid nattarbete
Bilagor: Bilaga 1 AD 2016 nr. 35

P A C T A

CIRKULÄR 16:37

Avdelningen för arbetsgivarpolitik
Johanna Read Hilmarsdottir

Nyckelord: Arbetsdomstolen, AD, arbetsrätt, arbetstid,
kollektivavtal, rast, måltidsuppehåll

Kommunstyrelsen
Landstingsstyrelsen
Regionstyrelsen
Medlem i Pacta
Arbetsgivarpolitik

Arbetsdomstolens dom 2016 nr. 35 om byte av rast mot måltidsuppehåll på annan tid än vid nattarbete

Arbetsdomstolen (AD) har i en mellandom tagit ställning till om det strider mot HÖK 12 och dess villkorsbilaga Allmänna bestämmelser (AB) att på annan tid än vid nattarbete byta ut rast mot måltidsuppehåll utan stöd i lokalt kollektivavtal. Södermanlands läns landsting vann målet i Arbetsdomstolen.

Bakgrund

Södermanlands läns landsting (Landstinget) och Svenska Kommunalarbetsförbundet (Kommunal) hade under flera år haft ett lokalt kollektivavtal om att rast fick bytas ut mot måltidsuppehåll, framförallt under kvällar och helger, vid flera kliniker och avdelningar inom hälso- och sjukvården. Kommunal sa upp det lokala kollektivavtalet till upphörande den 24 april 2013. – Tre veckor senare inkom Kommunal med en förhandlingsframställan och gjorde gällande att arbetsgivaren tillämpade måltidsuppehåll – på annan tid än natt - utan att lokalt kollektivavtal förelåg.

Kommunal yrkade skadestånd för påstått brott mot såväl arbetstidslagen (ATL) som kollektivavtal.

Landstinget bestred yrkandena och gjorde gällande att frågan om byte av rast mot måltidsuppehåll inte var kollektivavtalsreglerad på annan tid än vid nattarbete - och att grund för skadestånd till den fackliga organisationen eller deras medlemmar därmed inte förelåg. Landstinget menade att det var Arbetsmiljöverket som var tillsynsmyndighet eftersom kollektivavtal inte förelåg och frågan om eventuell överträdelse av lagen hanterades av Arbetsmiljöverket.

**Pacta – arbetsgivarorganisationen med kommunala avtal
för kommunala bolag och kommunalförbund.**

Efter avslutade förhandlingar förde Kommunal tvisten vidare till AD. Kommunal yrkade allmänt skadestånd till förbundet med 100 000 kronor samt allmänt skadestånd med 25 000 kronor till var och en av 269 namngivna medlemmar för brott mot kollektivavtal. Sammanlagt uppgick Kommunals yrkande till 6 825 000 kronor. Vidare yrkade Kommunal att AD skulle fastställa att det stred mot Allmänna bestämmelser, AB § 13 mom. 7 att byta raster mot måltidsuppehåll under annan tid än natt utan att ett lokalt kollektivavtal därom förelåg. Landstinget bestred yrkandena.

AD beslutade, efter samråd med parterna, att avgöra frågan om kollektivavtalsbrott genom mellandom.

Mellandomstema i AD

”Strider det mot Allmänna bestämmelser § 13 mom. 7 att utan sådant kollektivavtal som avses i § 13 mom. 7 första stycket g) byta ut raster mot måltidsuppehåll annat än under nattarbete”.

Kommunal yrkade för sin del att AD skulle fastställa att förfarandet stred mot AB och Landstinget yrkade för egen del att AD skulle fastställa att förfarandet inte stred mot AB.

Arbetsdomstolen

AD konstaterar till en början att om varken lag- eller avtalsreglering finns ligger det inom arbetsgivarens arbetsledningsrätt att bestämma om förläggning av arbetstagarens arbetstid, inkl. när dessa ska ha raster. Genom ATL har en viss inskränkning gjorts eftersom enligt denna ska arbetstagaren ha rast efter vissa angivna regler.

Arbetsgivaren kan byta ut rast mot måltidsuppehåll under vissa i lagen angivna förhållanden.

Raster får också bytas mot måltidsuppehåll, genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av central arbetstagarorganisation. Vidare finns möjlighet att få dispens från Arbetsmiljöverket om ett sådant kollektivavtal inte kan träffas.

Därefter övergår AD till själva sakfrågan i målet och börjar med *kollektivavtalets ordalydelse och konstruktion*.

Enligt AD:s mening ger avtalets ordalydelse eller konstruktion inte stöd för Kommunals tolkning utan tvärtom ett klart stöd för Landstingets uppfattning.

AD övergick därefter till frågan om *kollektivavtalets innebörd* samt *tillämpning*. AD konstaterar att det är kollektivavtalsparternas gemensamma avsikt med avtalet som bestämmer dess innebörd även om dess innebörd inte framgår av avtalstexten.

AD fann att det inte framkommit att det vid avtalsslutandet (1980) funnits någon gemensam partsavsikt av den innebörd Kommunal gjorde gällande i målet eller att Kommunal då klargjort för motparten att förbundet uppfattade bestämmelsen på det

sätt Kommunal nu gjorde gällande. När det gäller tillämpningen av bestämmelsen konstaterades att parterna i HÖK/AB inte före den aktuella tvisten agerat på ett sådant sätt som hade betydelse för tolkningen av bestämmelsen.

Slutligen konstaterar AD att när ordalydelsen av en omtvistad bestämmelse är klar och entydig måste det ställas stränga krav på den utredning om tillämpningen i praxis samt de kollektivavtalslutande parternas agerande i övrigt efter bestämmelsens tillkomst som åberopas till stöd för att avtalet ska tolkas på ett annat sätt. AD ansåg att Kommunal inte hade fört fram någon sådan utredning om praxis.

AD fastställde att bestämmelsen i AB § 13 mom. 7 ska tolkas i enlighet med Landstingets inställning.

Kommunal återkallade sina skadeståndskrav mot landstinget efter mellandomen.

Kommentar

Domen

De bestämmelser som var föremål för prövning av AD AB § 13 mom. 6 och mom. 7, avtalades under avtalsrörelsen 1980 och har sedan dess varit oförändrade.

Bestämmelserna har inte varit föremål för central tvist hos SKL eller Pacta tidigare

Domen visar tydligt att den konstruktion som finns i Allmänna bestämmelser med tydliga hänvisningar till att lagen gäller med följande – i avtalet – särskilt angivna tillägg, innebär inte att hela lagen blivit till en del av kollektivavtalet utan enbart de särskilda tillägg som framgår av kollektivavtalet.

Huvudöverenskommelse om lön och allmänna anställningsvillkor, HÖK 16 med Kommunal

I samband med avtalsförhandlingarna 2016 träffades överenskommelse med Kommunal om ändringar i AB § 13, bland annat när det gäller bestämmelserna om byte av rast mot måltidsuppehåll. Det kvarstår en möjlighet för arbetsgivaren att byta ut rast mot måltidsuppehåll på natten. Genom ändringen i HÖK 16 kan sådant byte nu även göras fredag, lördag, söndag och helgdag med stöd av det centrala kollektivavtalet. För måltidsuppehåll under andra arbetspass krävs lokalt kollektivavtal. Med övriga motparter pågår fortfarande förhandlingar om likalydande förändringar när detta skrivs.

Redogörelse för bestämmelserna i HÖK 16 med Kommunal avseende ändringar i AB finns i SKL cirkulär 16:23.

Arbetstidslagen (ATL)

SKL vill understryka att det är av största vikt att ATL respekteras. Arbetsmiljöverket utövar tillsyn över lagens efterlevnad.

Lokala arbetstidsavtal och tvister

Tvister i arbetstidsfrågor som rör tolkning av kollektivavtal; AB och lokala avtal ska hanteras mellan parterna i den ordning som gäller för arbetsrättsliga tvister, med tillämpning av förhandlingsordningen i det kommunala huvudavtalet, KHA.

Sveriges Kommuner och Landsting
Avdelningen för arbetsgivarpolitik

Sophie Thörne

Johanna Read Hilmarsdottir

Bilagor:
AD 2016 nr. 35